

**Trablusgarp ve Bingazi ile
Büyük Sahrâ ve Sudan**

YAYIN NO: 1016

TRABLUSGARP VE BİNGAZİ İLE BÜYÜK SAHRÂ VE SUDAN
Binbaşı Ömer Subhi

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 16228

1. Basım: Kasım 2020

ISBN: 978-625-7201-16-2

Kapak: *Kenan Özcan*
Sayfa Düzeni: *Nurel Naycı*
Baskı-Cilt: *Çevik Matbaacılık*
Davutpaşa Cad. Bester İş Merkezi No: 20/18-19 Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 501 30 19

Kapak Baskı: *Saner Matbaacılık*

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 1 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx) Faks: (0212) 511 47 74
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

Trablusgarp ve Bingazi ile Büyük Sahrâ ve Sudan

BİNBAŞI ÖMER SUBHÎ

Yayına Hazırlayan
Doç. Dr. Şefaattin Deniz

Bilge
Kültür • Sanat

Doç. Dr. Şefaattin DENİZ

Kocaeli Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

1972 Safranbolu'ya bağlı Ovacuma kasabasında dünyaya geldi. 2014'te Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde doktorayı tamamladı. Yaklaşık on yıl üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilere tarih danışmanlığı yaptı. Onlarla birlikte birçok proje, kitap ve makaleye imza attı. Osmanlı vakıfları, mezar taşları, İran ve Libya tarihi çalışma alanlarından bazılarıdır. Bu konularla ilgili yayınlanmış çok sayıda makale, kitap bölümü ve kitapları bulunmaktadır.

Yayınlanmış eserleri;

1. *Safranbolulu İzzet Mehmed Paşa ve Dönemi*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2016.
2. Anonim, *Kızılbaşlığın Tarihi*, Haz. Şefaattin Deniz-Hasan Asadi, Bilge Kültür Sanat, 2. Baskı, İstanbul 2020.
3. Hasan Rumlu, *Safevi Şahı II. İsmail*, Haz. Hasan Asadi-Şefaattin Deniz, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2017.
4. Abdi Beğ Şirâzî, *Safeviler, Tekmiletü'l-Ahbâr*, Haz. Şefaattin Deniz-Hasan Asadi, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2019.
5. Binbaşlı Abdülvahid, *II. Abdülhamid Zamanında Bir Osmanlı Binbaşısının Gözünden Libya*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2020.

*Akademiye dair ilk heyecanı hissettiren,
İlk ışığı saçan hocam
Prof. Dr. Selma YEL'e ithâfen*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
ÖMER SUBHİ BEĞ'İN HAYATI	13
ESERİN MUHTEVASI	18

BİRİNCİ KISIM

Trablusgarp ve Bingazi Vilâyetleri	21
Trablusgarp ve Bingazi'nin Askerî ve Siyasi Önemi	21

Birinci Bölüm

Doğal Coğrafya	24
Sınırlar	24
Sahillerin Durumu	25
İklimi	26
Yeryüzü Şekilleri	26
Akarsular	27
Yüzölçümü ve Nüfus	28
Din ve Mezhep	28

İkinci Bölüm

Siyasi Coğrafya	29
1. Trablusgarp Vilâyeti	29
Trablusgarp Sancağı	29
Gıryan Kazâsı	33
Uceylat (Acilat) Kazâsı	33
Zâviye Kazâsı	34
Cebel-i Garbiye Sancağı	35
Gadamis	35
Hums Sancağı	37
Mısrata Kazâsı	39
Zilletin Kazâsı	40
Mısallata Kazâsı	41
Urfella Kazâsı	42
Tarhûne Kazâsı	43

Fizan Kıtası	43
Fizan Sancağı	45
Murzuk Kasabası	45
Sebha Kazâsı	48
Ezgar Tevarik Kazâsı	48
Şâti Kazâsı	48
Sükne Kazâsı	48
Hufra Kazâsı	49
Gat Kazâsı	49
Gat Kasabası	50
2. Bingazi Vilâyeti	50
Merkez Muzâfâtı	51
Bingazi Kazâsı	51
Cidâbiye Kazâsı	51
Meriç Kazâsı	51
Ucla ve Calu Kazâsı	51
Derne Sancağı	52
Sancak Muzâfâtı	52
Bomba Kazâsı	52
Tobruk Kazâsı	52

Üçüncü Bölüm

Trablusgarp, Bingazi ve Fizan'ın Ekonomik ve İstatistiki Coğrafyası ..	53
Bitkiler	53
Ağaçlar	53
Hayvanlar	54
Madenler	54
Sanayi	55
Ticaret	55
Ticaret Yolları	55
Trablus Yolları	55
Bingazi Yolları	57

İKİNCİ KISIM

Büyük Sahra	59
1. Doğal Coğrafya	59
Sınırlar ve Yüzölçümü	59
Sahiller	59

1. Ağar	60
2. Tuat Ülkesi	60
3. Ayer veya Azben	63
4. Damurğo Vahası	63
5. Arvan, Azevad, Malburuk, Tavudni Vahaları	63
Doğu Sahrâ	63
1. Kavar	63
2. Tibesti yahut Tu	65
3. Borku	69
4. Kufra veya Kofara	70
2. Ekonomik Coğrafya	70
Madenler	70
Bitkiler	71
Ağaçlar	71
Hayvanlar	71
Vahalarda Bulunan Vahşi Hayvanlar	71
Sanayi	71
Ticaret	72

ÜÇÜNCÜ KISIM

Sudan	75
1. Doğal Coğrafya	75
Sınırlar	75
İklim	75
Yeryüzü Şekilleri	75
Akarsular	76
Şâri Nehri	77
Komodogo yahut Yevo Nehri	77
Benua Nehri	78
2. Siyasi Coğrafya	79
Taksimat	79
a. Doğu Sudan	79
b. Merkezî Sudan	80
1. Hevsa Hükûmeti	80
2. Adamava yahut Konbina Memleketi	81
3. Borku Memleketi	81
4. Masenya Memleketi	81
5. Sunzay (Songay) Hükûmeti	81

6. Gubar Hükûmeti	81
7. Maradi Hükûmeti	82
8. Borno Hükûmeti	82
9. Musko Memleketi	82
10. Kanem Memleketi	82
11. Bagirmi Memleketi	82
3. Ekonomik Coğrafya	82
Madenler	82
Adi Tuz	83
Bitkiler	83
Hayvanlar	84
Sanayi	84
Ticaret	84
METNİN TRANSKRİPSİYONU	87